סג: הדר פרק ששי עירובין

וכתיב ¹נון בנו יהושע בנו ופליגא דר' אבא בר פפא דאמר ר' אבא בר פפא לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה שנאמר ²ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא וגו' וכתיב ויאמר (א)(לו) כי אני שר צבא ה' עתה באתי וגו' ²אמר לו ג)אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם (א) תלמוד תורה על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד ³וילך (א) יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר רבי יוחנן מלמד שהלך בעומקה של הלכה וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן אסורין בתשמיש המטה ד)א"ר שמואל בר ה)איניא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין דאמר ליה עתה באתי אמר רב ברונא אמר רב כל הישן בקילעא שאיש ואשתו שרויין בה עליו הכתוב אומר ⁴נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה ואמר (ב) רב יוסף אפי' באשתו נדה רבא אמר אם אשתו נדה היא תבא עליו ברכה ולא היא דעד האידנא מאן נטריה ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך ז)לא אוגר להו אתו אמרו ליה לאביי אמר להו זילו בטילו רשותייכו לגבי חד הוה ליה יחיד במקום נכרי ויחיד במקום נכרי לא אסר אמרו ליה מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי והכא הא קדיירי אמר להו כל בטולי רשותייהו גבי חד מילתא דלא שכיחא היא ח)ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן אזל רב הונא בריה דרב יהושע אמרה לשמעתא קמיה דרבא אמר ליה

אם

וכתיב נון בנו יהושע בנו. ובתר יהושע לא חשיב בן: לא נענש יהושע. להיות ערירי אלא שביטל כו': ויהי בהיות יהושע וגו'. מדכתיב (יהושע ה) וחרבו שלופה בידו מכלל דלפורענות בא. ועתה באתי דקאמר ליה הכי קא"ל על עבירה של עכשיו באתי ומדאצטריך למימר על של עכשיו מכלל דאכתי הוה אחריתי ומאי היא הכי קאמר ליה אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים בערב ביטלתם התמיד ועכשיו שחשיכה אתם מבטלים תלמוד תורה לפי שהיו עסוקים במלחמה ביום לא היה להן עת לעסוק בתורה אלא בלילה והדבר מוכיח שעל עסקי תלמוד תורה הוכיחו מדכתיב קרא אחרינא במלחמה של עי שהיתה אחריה וילך) יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר רבי יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה: **וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן** כו'. ואותו לילה שהוכיחם המלאך היו מבטלין ת"ת בשביל שהיו אורבין על העיר ולא החזירו בערב את הארון למקומו בגלגל והוא הלילה שביטלו מפריה ורביה: **בקילעא.** בחדר: **נשי עמי תגרשון.** שבושין הן ממנו: **לחמן בר ריסתק.** כך שמו: **בטילו רשותייכו.** דמבוי לגבי חד מינייכו ואף על גב דאינהו אסורים להוציא מחצרותיהם למבוי כדתנן) נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין אהני ליה מיהא לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד שבטלו רשותן אלו דאי לאו הכי (ג) אסירי לטלטולי ביה כדאמרינן במס' שבת בפרק ר"א אומר אם לא הביא כלי (דף קל:):

למערבי

מיד ט)וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. גרסינן וגרסינן נמי מלמד שהלך בעומקה של הלכה כו' ובמלחמת עי כתיב בפרשה אחרונה וילן אבל התם כתיב בתוך העם והא דקאמר מיד לאו לאלתר הוה אלא כשהופנה הלך בעומקה של הלכה אבל לבתר מעשה דמלאך טובא הוה:

כל זמן שארון ושכינה שלא במקומן ישראל אסורין בתשמיש המטה. תימה לר"י דגבי עובדא של אוריה החתי היה ארון שלא במקומו דכתיב י)(הנה) הארון וישראל [ויהודה] (חונים) [יושבים] בסוכות ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים ואני [וגו'] (אשכב) [ולשכב] עם אשתי דמשמע שהיו אחרים מותרים בתשה"מ אלא שאוריה החתי היה מחמיר על עצמו לפי שהיו ישראל בצרה דהא קאמר ליה דוד (לך) רד לביתך ועוד קאמרינן בפרק חלק (סנהדרין דף קז.) גבי דוד שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה זו כו' משמע בלילה היה מותר ואומר ר"י דשני ארונות היו אחד שבו שברי הלוחות מונחים ואותו היו מוליכין במלחמות כדתניא בספרי וארון ברית ה' נוסע לפניהם יומם זה שיוצא עמהם (ד) במחנה והוא ארון עץ שעשה משה בעלותו לסיני כדכתיב בלוחות אחרונות במשנה תורה ועשית לך ארון עץ ותחלה שם בו גם לוחות אחרונות כדכתיב ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי עד שנעשה ארון של זהב שעשה בצלאל ואז נתנו בו לוחות אחרונות כדכתיב ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך וכן עשה כדכתיב בויקהל ובההוא איירי הכא שהיו נאסרין בתשמיש המטה כשלא היה במקומו ואותו לא היו רגילין (ה) להוליך במלחמה כדכתיב בשילה כ)מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה כי לא היתה כזאת מתמול שלשום שלא היו רגילין להוליכו ואז כשהוליכוהו לקו ונגלה כדמפרש רש"י התם ומה שהיה עמהן במלחמת יהושע ע"פ הדיבור היה עושה הכל והא דדרשינן בפ"ק דב"ב (דף יד.) אין בארון רק כו' מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחים בארון היינו ארון שעשה בצלאל כדמשמע התם זה היה בבית עולמים דבשלמה כתיב האי קרא ואפילו למאן דדריש מאשר שברת ושמתם בארון היינו כבנין הבית שהיתה מונחת עדי עד ובירושלמי איכא פלוגתא בפרק משוח מלחמה דיש מי שאומרים ארון אחד היה ל)וקאמר התם קרא מסייע ליה לרבי יהודה פירוש שאומר ששני ארונות היו הארון וישראל יושבים בסוכות והלא ארון בציון היה מאי עבדין ליה רבנן שאומרים ארון אחד היה] אלא שהיה בקירוי עד שלא נבנה בית הבחירה פירוש דבסוכות דקאמרינן לא שהיה עמהם במלחמה אלא כלומר שהיה בקירוי של אהל שאינו בית המקדש אע"פ שבכך לא היו נאסרין בתשמיש המטה וגם אוריה עצמו היה נשוי בת שבע אם כן לא היה מחמיר על עצמו לפרוש מן האשה בשביל שאינו במקדש מ"מ כיון דאיכא תרתי לריעותא דישראל היו במלחמה יושבין בסוכות וגם ארון אינו במקדש היה רוצה להחמיר על עצמו ואי הוה גרים בירושלמי שהיה שלא בקירוי פירוש אלא בתוך היריעה ניחא טפי דליסנא דקירוי לא משמע שיהא אוהל: **בטילו** רשותייכו לגבי חד מינייכו. פירש בקונטרס אע"ג דלאינהו אסירי להוציא מחצרותיהן למבוי כדתנן נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין אהני להו מיהו לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד שבטלו רשותם אלו דאי לאו הכי הוו אסירי לטלטולי ביה כדאמרינן במסכת שבת פרק ר"א אומר אם לא הביא (דף קל:) דמבוי שלא נשתתפו בו (ו) עירובי חצירות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות לא עירבו חצירות עם הבתים מותר לטלטל בכולו דכשעירבו חצירות עם הבתים שכיחי מאני דבתים בחצר וגזרינן דלמא אתי לאפוקינהו מחצר למבוי לפיכך אסור לטלטל במבוי אלא בד' אמות אבל כשלא עירבו דלא שכיחי מאני דבתים בחצר ליכא למיגזר דאי משום דלמא אתי לטלטולי כלים ששבתו בחצר למבוי רב לטעמיה דאמר לקמן (דף צא.) הלכה כר"ש דאמר חצר וקרפף ומבוי רשות אחת הן והוא שלא עירבו כדפירש התם בקונטרס * וקשיא לר"י דמסתמא הני דשמעתין היו מערבין חצירות עם הבתים ורשות המבוי לבדו היו מבטלין דאי לא היו מערבין א"כ היו מפסידין כל החצירות שלא היו יכולין להוציא להן מן הבתים וטוב היה להם שיהו מותרין בחצירות ויאסרו כולם במבוי ממה שיהיו כולן אסורין בחצירות ובמבוי בשביל האחד שיהיה מותר וכיון שהיו מערבין בחצירות א"כ לא יתכן מה שפירש בקונטרס דאהני ביטול זה לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד דהא כיון דעירבו חצירות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בד' ועוד דקי"ל כותיה דר"י דאמר לקמן (שם) הלכה כר"ש דאמר קרפף וחצר רשות אחת הן בין עירבו בין לא עירבו ולא קי"ל כההיא דרב דשבת וא"כ מתחילה נמי היה מותר לטלטל בכולו ומיהו לגבי בית היחיד ודאי מהני ביטול ואפי' לשתף בתי האחרים מהני לענין שהיחיד שביטלו רשותן אליו יכול להוציא כלי בתיהן למבוי שהעירוב עושה אותן כבית אחד וגם אם החצירות פתוחות זו לזו ועירבו יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי שנעשין הכל אחד על ידי עירוב ומכל מקום יחיד במקום נכרי לא חשיב ע"י עירוב שאם כן לא היה צריך לעולם לשכור ואין לומר כיון שעל ידי ביטול משתרי לא היה צריך לשכור עוד כי ודאי יצטרכו שהביטול אינו מתיר אלא ליחיד אבל השאר אסורין שאם יוציאו הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קודם הביטול ובטל הביטול בכך והוו להו מרובין במקום נכרי ואם תאמר כיון שכל החצירות נעשות אחת גם בתיהם כמו כן נעשין אחד על ידי עירוב כשיבטלו המבוי לאחד למה יהיו הם אסורין וכי אם שנים דרים בבית אחד ובטלו בני החצר רשותן לאחד מהשנים וכי לבדו יהא מותר להוציא מן הבית לחצר וחבירו הדר עמו יהא אסור ולא יועיל הביטול לו זה אינו קשיא כלום כי אם נראה טבל לומר אין הכי נמי מיהו לא צריכין למימר הכי כי אפי' אם נאמר שאע"ג שיהא זה אסור וזה מותר אלא לשניהם מועיל הביטול בשוה אע"פ שלא ביטלו אלא לאחד יש ליתן טעם גדול בדבר כי שנים בבית אחד כאיש אחד דמו וגם לענין להיות יחיד במקום נכרי אבל ע"י עירוב אין נעשין יחיד במקום נכרי וה"ה לענין ביטול לומר שכמו שיועיל הביטול לאותן שביטלו (ז) יועיל לו לחביריו שלא יחשבו כאיש אחד ועוד דאי אפשר לומר כאן להתיר לכולן

מכח

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פ"ב מהל' עירובין הלכה י סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שפב סעיף ב:

* * *

מוסף רש"י

אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים. כתשובה שהשיבו עתה באתי אני למדין תחלת דברי המלאך, האשימן בשני דברים, אמש כלומר כשהעריב היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ישמתיתם במארב העיר תגם, שאין זמן מלחמה בלילה משתחשך (מגילה ג.). עתה באתי דרשינן, מדקאמר ליה עתה באתי מכלל דמילתא אחריתא אמר ליה דמעיקר ליה עתה באתי. אמש, היום כשהעריב, בין הערבים קרי ליה נמי אמש, שאין זה אלא לשון ערבית (סנהדרין מד:). **ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה.** וכיון דביום אי אתם יכולין לעסוק בתורה מחמת עסקי מלחמות, צריכים אתם לעסוק בתורה בלילה ויהיה לך לשכב בגלגל שסם המחנה ולא במארב (שם:) שהרי אינכם נלחמים בלילה (מגילה ג.). **עתה באתי.** על שם עכשיו באתי ליפרע (סנהדרין שם) על של עכשיו (מגילה שם). **מיד וילך יהושע וגו'.** לא באותו הלילה כתיב אלא בלילה שלר על העי, והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו ובשבא לילה אחר במארב עסק בתורה (שם) או: מיד נזהר יהושע ולא הוסיף עוד ללא במארב בלילה (סנהדרין שם).

* * *

רבינו חננאל

וכתיב נון בנו יהושע בנו. ופליגא דר' אבא, דאמר לא נענש יהושע אלא על שביטל ישראל מפריה, שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו' כו'. מפני שנתעצל ולא הקים המשכן בו ביום, וגמירי כל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן, ישראל אסורין בתשמיש המטה. גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין כו'. כל הלן בקעילה שאיש ואשתו שרויין בה, עליו הכתוב אומר נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה. ואפילו אשתו נידה (.איירי) [אורין] אביי בההוא מבואה דהוה דייר בה המן בר (רפתק) [רסתק] ולא בעו לאוגורי להון רשותא. [ד]ליבטליה כולהו כבי מבואה רשותייהו גבי חד, דליהוי ישראל אחד בהדי גוי דלא אסר. ואמר בטלי רבים רשותייהו גבי חד מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. ודחאה רבא ואמר

מסורת הש"ס

א) [ל"ל לא], ב) [גי' ע"י אמר ליה], ג) סנהדרין מד: מגילה ג., ד) [מגילה שם: ע"ש סנהדרין שם:], ה) [גי' ע"י אריה], ו) [כילה ב: יח. יבמות לא. כתובות נו: קדושין כח: גיטין ה. מד. נדר עג. ב"מ מו: מז. בכורי' ג. נדה לד.], ז) בע"י: וילך, ח) [לקמן סט:], ט) [עי' תוספות מגילה ג. ד"ה וילן וכו' ע"ש], י) [שמואל ב יא], כ) [ש"א ד], ל) רש"ל.

* * *

תורה אור השלם

1. נון בנו יהושע בנו:
דברי הימים א ז כז

2. וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא יְיָ עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ:
יהושע ה יג-יד

3. וַיָּשִׂימוּ הָעָם אֶת כָּל הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצְּפוֹן לָעִיר וְאֶת עֲקֵבוֹ מִיָּם לָעִיר וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק:
יהושע ח יג

4. נְשֵׁי עַמִּי תְּגָרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגֶיהָ מֵעַל עֹלָלֶיהָ תִּקְחוּ הֲדָרִי לְעוֹלָם:
מיכה ב ט

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלמוד תורה א"ל על איזה מהן באת א"ל עתה באתי (מיד וילך וכו' של הלכה) תא"מ וה"ב ס"א מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העם וכתיב בתוך העמק מלמד שלן בעומקה של הלכה: (ב) שם ואמר רב יוסף לא נצרכה אלא אפי' באשתו: (ג) רש"י ד"ה בטילו כו' לאו הכי הוו אסירי: (ד) תוס' ד"ה כל זמן וכו' לפניהם יומם זהו שיוצא עמהם למלחמה והוא ארון עץ: (ה) בא"ד ואותו לא היו רגילין להוליכו למלחמה כו' כדמפרש התם כל"ל ותיבת רש"י נמחק: (ו) ד"ה בטילו וכו' במבוי שלא נשתתפו בו עירובי חצירות: (ז) בא"ד שכמו שיועיל הבטול לאותו שבטלו לו יועיל לחביריו שלא יחשבו אלא כאיש א':

* * *

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בטילו. וקשיא לר"י דמסתמא הני דשמעתין היו מערבין וכו'. לא ידענא למאי הוצרכו לאריכות זו ולמה לא הקשו בפשיטות דממ"נ אם לא עירבו כלל היה ביטול היה מותר כלים שבתוכו המבוי ואם עירבו גם ביטול לא מהני ולע"ג: